

CERCETĂRI PESTE HOTARE

Cercetări la Nürnberg

Unul din centrele principale ale Germaniei medievale a fost Nürnberg, avînd statut de oraş imperial. Relaţiile sale cu Țările Române, în deosebi economice, au fost puțin cercetate. În realitate, în secolele XVI – XVIII și Țările Române au fost dintre principalii furnizori ai importului de bovine, care se concentră în acest oraş. Pînă astăzi se păstrează „casa cărnii” și monumentul care a marcat oficiul de vamă și triere a animalelor. Multe calfe tinere din Transilvania au venit aici special pentru a se perfecționa în meseria respectivă. În vechea cetate pășim pe urmele lui Vlad Dracul, primit de împăratul Sigismund de Luxemburg în rîndul cavalerilor, din Ordinul dragonilor, ceea ce constituia o cinste deosebită. Este important de remarcat că, în anul 1937, faimosul teoretician antisemit Julius Streicher a declanșat la Nürnberg boicotul magazinelor evreiești, invocînd, printre altele, criticile antinaziste provenite din București.

În orașul Nürnberg se găsesc mai multe arhive și biblioteci care reclamă interesul cercetătorilor din România. În primul rînd, amintim arhiva orașului Nürnberg (Egidien Platz), care își sărbătorește cea de a 125-a aniversare, editînd și un frumos catalog. De fapt materialele, care însumează aproximativ 4 000 metri liniari, se împart în șase grupe marcate de la A la F. Cele mai importante pentru istoria orașului sînt cele 16.000 de diplome, dintre care cea mai veche datează din anul 1050. Cercetătorul din România poate fi interesat în special în privința grupei B. Aici, fondul nr. 9 cuprinde actele oficiului de vămire și triere a animalelor (sec. XVIII – XIX). Un alt fond de mare importanță este arhiva întîistătătorului comercial, care începe din anul 1560 și care conține 5 300 unități arhivistice. Date noi privind pe Vlad Dracul nu am putut găsi.

Staatsarchiv din Nürnberg a fost creată în 1806, odată cu încorporarea orașului la regatul Bavariei (Archivstrasse 17). Actualmente arhiva dispune de fonduri care însumează aproximativ 18.000 metri liniari. Materialul arhivei se compune din nouă părți principale, dintre care, pentru cercetătorul din România prezintă interes

fondul principatului Brandenburg – Ansbach, precum și cel al cavalerilor. Primul este cunoscut cercetătorilor din țara noastră de pe urma copiilor făcute încă la München, de unde fondul a fost transferat la Nürnberg în 1938, și care se găsesc acum la Arhivele Statului, filiala Arad. Alte acte au fost folosite de istoricii D. Prodan și I. Pataki. În realitate, fondul nu a fost epuizat, nici măcar grupa „Akten über Besitzungen und Pferschaften in Schlesien und Ungarn” (sec. XVI). Este de menționat că o mare parte din actele Huniazilor, intrate în posesia lui Georg Hohenzollern de Brandenburg ulterior, au ajuns în alte depozite arhivistice din Viena, Budapesta, Zagreb și Merseburg. (Vezi „Archivistische Zeitschrift”, 1966, p. 144 – 168). Nu au fost urmărite pînă acum relațiile Brandenburgului cu Transilvania în secolele următoare.

În ceea ce privește actele cavalerilor germani provenite din „Kommende” lor din teritoriul franc, ele pot conține date despre participarea cavalerilor la luptele antiotomane (sec. XVI – XVII), unele cazuri fiind cunoscute din alte surse privind perioada 1550 – 1579, 1561 – 1605, 1683 – 1699.

Tot în Nürnberg funcționează Arhiva bisericii evanghelice – luterane din Bavaria (Veilhofstrasse 28) înființată în anul 1931 și care dispune de materiale însumînd 5420 metri liniari. Un fond prețios îl constituie cele 1098 de diplome. Cea mai mare parte a arhivei este de importanță locală și bisericească. În schimb, biblioteca dispune de ziare. Astfel, amintim gazeta „Friedens und Kriegs Courier”, care în anii 1784 – 1785 a publicat ample relatări despre răzcoala populară condusă de Horea, Cloșca și Crișan.

O arhivă prețioasă se găsește în cadrul Muzeului Național German. Prin bunăvoința doamnei dr. I. V. Andrian am aflat că arhiva cuprinde 17.500 diplome și 16.000 de alte acte, provenind în special din Germania, Austria și Elveția. Din păcate, arhiva, în timpul celui de al doilea război mondial, a suferit pierderi grave, printre care și o serie de acte importante referitoare la țara noastră. Ele ne sînt cunoscute azi doar prin intermediul fișelor vechi de evidență.

Cele mai multe documente oglindesc comerțul cu animale. Asemenea acte găsim din anii 1392, 1520, 1624, 1628 etc. Acesta din urmă — și care există — provin din 20 aprilie anul amintit și este semnat în limba germană de Ioan din Transilvania.

Menționăm și conscripția bunurilor principelui Mihai Apafi, întocmită în anul 1676 și care se referă la Maramureș. Alte acte privesc moartea soției sale, probabil din cauza succesiunii. În arhivă se găsește o descriere a războiului început de principele Gheorghe Rákoczi al II-lea în Polonia, urmat de intervenția tătară, care a pustiit apoi toate cele trei țări române (1657).

Ajutorul doamnei Elisabeta Beare ne-a facilitat o cercetare mai amplă la Biblioteca orașului Nürnberg (Egidien Platz), care are o vechime de 600 de ani. Biblioteca cuprinde mai multe compartimente. Desigur, pentru cultura germană contează în primul rând marile corpuri de bibliotecă 6, inclusiv manuscrise care aparțin unor oameni de seamă. Dintre acestea remarcăm Biblioteca Melanchtoniana. Un compartiment de interes pentru noi îl constituie secția de presă. Trebuie să menționăm că la Nürnberg presa apăruse chiar la sfârșitul secolului al XVI-lea, urmînd apoi organe cu o apariție mai îndelungată.

Atenția noastră a fost atrasă de gazeta „Der Korrespondent von und für Deutschland”, în care au apărut ample relatări privind evenimentele din Moldova și Țara Românească de la 1821. Ca și, în general, în vestul Europei, ridicarea pandurilor sub conducerea lui Tudor Vladimirescu a fost sesizată relativ tîrziu, abia în numărul din 19 martie 1821 al gazetei, arătîndu-se că dispunea de 8 000 de oameni, o forță însemnată. La 25 aprilie 1821, redactorul constată că „se vede că Tudor merge înainte după planul său bine precizat”. Se adaugă că efectivele sale s-au ridicat la 8—10.000 de oameni. În numărul din 2 mai se aducea vestea sosirii lui Tudor la București, care se baza pe o mișcare populară generală, cuprinzînd pe toți „cu mici cu mari, și toată lumea din țară i se supune”. La 7 mai, cititorii ziarului au fost informați despre evenimentele petrecute în primele luni ale anului, care multă vreme au scăpat redactorilor. O gamă de informații se referă la acțiunea lui Ipsilanti. La 16 mai s-a răspîndit vestea că Tudor s-ar fi unit cu Ipsilanti împotriva turcilor, ceea ce ulterior se dezmințe. În a doua jumătate a lunii apar și relatări despre intervenția otomană. La 22 mai 1821 se publică și declarația Sfintei Alianțe de la Laibach, care de fapt a dat sultanului mîna liberă împotriva mișcărilor de eliberare națională din sud-estul Europei.

Un amplu reportaj tipărit la 10 iunie, analizează situația lui Tudor Vladimirescu, susținînd că și acum „este domn în țară”. Cu nouă zile mai tîrziu se relatează că Tudor a fost prins de eteriști și decapitat; ceea ce se repetă la 2 iulie, cu ample amănunte despre eteriști, fără să debiteze și calomniile acestora. În sfîrșit, se arată dozastrul eteriștilor, precum și fuga lui Ipsilanti în Transilvania.

Relatări mult mai ample pot fi citite în „Fränkischen Kurier” și „Nürnberger Kurier” privind formarea statului național român, mai ales în primele trei luni ale anului 1859. Astfel, al doilea ziar, la 13 ianuarie 1859, relatează amănunțit despre diferențele iscate la București și Iași în legătură cu interpretarea legii electorale, la Iași, ieșind învingători unioniștii, iar la București momentan potrivnicii unirii. La 19 iunie, cititorii aceiași foi au aflat despre alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domn al Moldovei. „Fränkischen Kurier”, de orientare pronunțat liberală, a subliniat, la 25 ianuarie, caracterul unanimității alegerii și a menționat că și la Paris și la Petersburg ea este bine primită. La 30 ianuarie apare relatarea că alegerea unanimită a pus în perplexitate Poarta.

Ambele gazete au menționat frîmțările care au premers alegerea de domn la București și activitatea febrilă a unioniștilor în Adunare. La 8 februarie 1859, comentînd dubla alegere a lui Cuza „Nürnberger Kurier” preciza că „populația a primit cu simpatie hotărîrea”. Spre a prezenta personalitatea lui Cuza cititorilor săi, „Fränkischer Kurier”, la 8 februarie, menționa că în Moldova se declarase gata să domnească „pe baza legilor fundamentale ale libertății, egalității și fraternității”.

Desigur, în atmosfera încărcată internațională, în pragul conflictului franco-italo-austriac, atenția presei germane în mare măsură s-a îndreptat spre implicațiile internaționale ale dublei alegeri, amenințînd cu un nou focar de război. În acest sens, numeroase relatări enumeră acțiunile Porții, precum și reacțiile Angliei, Rusiei, Franței și Austriei. „Nürnberger Kurier” în același timp, la 19 februarie, preciza că „amenințările Porții nu au oprit pe români să ia o poziție revoluționară de a respinge vetoul otoman”. La 23 februarie, tot „Nürnberger Kurier” sublinia că, în caz că Poarta nu va recunoaște dubla alegere, în Principatele Unite va fi răscoală. Cu patru zile mai tîrziu, la 27 februarie, „Fränkischer Kurier” relatează că domnitorul Cuza, sosind la București, a fost primit cu mare entuziasm. Din articolele următoare aflăm apoi că s-a consolidat și domnia.

Nu mai puțin a urmărit presa din Nürnberg aportul României la evenimentele din 1877. În pragul proclamării independenței, ziarele au evaluat hotărîrea și forțele României. Astfel „Fränkischer Korrespondent” la 2 mai 1877, deschide o rubrică dedicată României, arătînd, printre altele, pregătirile militare și dislocarea trupelor la Calafat, ca și începutul ostilităților pe Dunăre. La 3 mai, cititorii sînt informați despre ratificarea tratatului româno-rus ca și despre respingerea de către Camera Deputaților a manifestului Porții, care pretindea că România este parte integrantă a Imperiului otoman.

La 11 mai, corespondentul ziarului avertiza cititorii că declarația de independență a României este iminentă. În zilele următoare atenția redactorului a fost reținută de agresiunile otomane de la Dunăre, precum și de succesele artileriei române în zona Vidin-Calafat. La 13 mai, se reproduce răspunsul reprezentanților guvernului, care subliniau, în urma interpelării deputatului Stolojan, că, prin bombardarea malului românesc al Dunării însuși Imperiul otoman a declarat război. În sfîrșit, la 23 mai, ziarul „Fränkischer Korrespondent” aducea vestea că independența a fost declarată explicit. În ziua următoare, se semnalează marile manifestații populare de bucurie de la Craiova, Ploiești, Galați, Iași și, firește, București.

Participarea nemijlocită a armatei românești la luptele din Bulgaria, este relatată amănunțit. La 4 septembrie 1877, gazeta prezenta un reportaj despre garnizoana română instalată la Nicopole. La 6 septembrie se reproducea proclamația domnitorului Carol, în care preciza telurile de război ale României, și, în primul rînd, ale trupelor româno-ruse de sub comanda sa.

O serie de relatări se referă la bătălia de la începutul lunii septembrie. La 11 septembrie, menționează cifrele forțelor românești și atacul de la Grivița este caracterizat ca un atac „demonstrativ”. La 18 septembrie, analizînd desfășurările, corespondentul gazetei considera că „românii dau dovadă nu numai de vitejie, ci au dat un caracter istoric operațiunilor”. O atenție serioasă s-a acordat eforturilor economice ale românilor în vederea susținerii războiului. Operațiunile românești au fost urmărite și în alte sectoare. Astfel „Fränkischen Kurier”, la 26 noiembrie, arăta mișcările de trupe românești în sectorul Vidin.

Interesul cel mai mare apare în legătură cu începutul fazei decisive a asediului Plevnei. La 2 decembrie, „Fränkischen Kurier”

pomeneste de victoria românească de la Lom Palanca și retragerea turcilor spre Vidin. După publicarea unui număr de știri care precizau iminenta capitulare, la 12 decembrie apare comunicatul român în problemă. Se precizează că „primele trupe care au pătruns în Plevna au fost din Divizia a II-a românească, după cum tot românii au fost cei care au oprit primul val al atacului turcesc”. După mai multe relatări privind reacțiile presei europene asupra capitulării Plevnei, „Fränkischen Kurier”, la 24 decembrie, preciza că trupele române nu vor participa la luptele următoare în Balcani, ci vor acționa în zona Vidin și poate Ruscuc.

Biblioteca orașului Nürnberg dispune de o importantă colecție de hărți, din secolele XVI — XVIII, numărînd 289 de piese. Din secolul al XVI-lea, numărul hărților existente este relativ mic. Se află, printre altele, harta Transilvaniei de Sambucus (1566) la scară 1:480.000, precum și Atlasul Europei al lui Ortelius (1574, 1585), ca și cel editat de Philippe Galle în 1585 la Anvers. Din secolul al XVII-lea Transilvania, Moldova și Țara Românească apar pe hărțile lui Mercator (1607), Iansonius (1651, 1647, 1666), Hondius (1613, 1628, 1630) etc. O atenție deosebită merită o hartă tipărită la Nürnberg în 1613.

Din produsele secolului al XVIII-lea rețin atenția hărțile care au oglindit conflagrațiile epocii, cu implicații referitoare la Țările Române. Dintre ele amintim două ediții ale lui I. B. Homan din 1716 și 1718, oglindind războiul austro-turc, care a cuprins Banatul Timișoarei, ele fiind tipărite chiar la Nürnberg. O hartă multiplicată în 1732, tot în același oraș, familiariza pe cei interesați cu războiul contemporan, prezentînd operațiunile din Țara Românească și Moldova. La fel găsim în colecție o hartă despre războiul austro-ruso-turc, harta fiind editată la Viena, în 1789, pentru ilustrarea situației contemporane. Nu putem ignora nici hărțile editate la Nürnberg, ca cea semnată de I. B. Homan (1707), intitulată „Fluviorum in Europa...”, care în principal prezintă spațiul Dunării, urmată de lucrarea aceluiasi cartograf, din 1716, privind zona Mării Negre. În 1769 a fost pusă la dispoziția publicului o hartă care cuprindea Țările Române.

În tot cazul, fondurile arhivistice și bibliografice existente la Nürnberg merită toată atenția istoriografiei românești.

EUGEN GLÜCK